

החשיב

גליון 41

נפש

בחוקותי

מוסרי התורה ממורינו המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

לב טוב

להבין אותו, אבל פה מה מדובר האבא גם רוצה חיי תורה אז למה לסבול, אבל היא ידעה שהוא יהיה גדול בישראל.

צניע ומעלי

ומה באמת היא ראתה ברבי עקיבא, מובא בגמ', הוה חזיתיה ברתייה דהוה צניע ומעלי, אמרה ליה אי מקדשנא לך אזלת לבי רב אמר לה אין. (סב ב, וכן נדרים ג), ר"ע היה רועה צאן של כלבא שבוע ורחל ראתה את הנהגותיו שהוא צניע ומעלי הוא היה צנוע עם מידות טובות, ר"ע הגיע לדרגה הגבוהה ביותר במידות טובות ששייך להגיע ללא תורה.

רבי עקיבא אומר ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, ואולי ניתן טעם בדבר שר"ע ירד לעומקם של דברים ואמר שיתכן שיהיה לאדם מידות טובות, אבל להגיע לדרגה של כמוך זה שייך רק על ידי התורה וזהו כלל גדול בתורה.

אני רוצה לומר לכם, כשמדברים על אשת רבי עקיבא אני נזכר תמיד איך מרן ראש הישיבה רבי חיים זצ"ל היה פורץ בבכי כשהיה מתאר את המסירות נפש של רחל, רבי חיים עם הלב הטהור שלו לא יכל לעמוד במסירות נפש הזאת. (ואגב, גם במגילת רות זכורני שעקבתי כילד אחרי רבי חיים שהיה עומד ליד הבעל קורא וכשקראו את הפסוק ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך וכו' היה חי את מצבה והוהיל דמעוה).

נמצא שכל מה שזכינו ברבי עקיבא היה זה בזכות שהיה צניע ומעלי ולכן רצתה אותו ורחה וכך נעשה לתנא, ולכן גם הייתה תביעה לאחמ"כ על תלמידי ר"ע שלא נהגו כבוד זה בזה, הרי היה להם כזה רב'ה והיה להם ממי ללמוד מידות טובות, אבל צריך לדעת שהתביעה עליהם היא בדקות, דק מן הדק, הם הרי החזיקו את העולם לאחר שמתו היה חורבן, העולם היה שמים, שמים, לעם ישראל היו הרבה טרגדיות במשך השנים ה", אבל לא תקנו עליהם דיני אבלות בכל שנה ושנה, ועל תלמידי ר"ע תקנו לא יום ולא יומיים, בימי הספירה אנחנו באבלות על חורבן התורה שהיה שממה בעולם לאחר מיתתם, וכל זה כי לפי דרגתם נתבעו שלא נהגו כבוד זה בזה.

היום נדבר על נושא שעומד ברומו של עולם, עבודת המידות, התנאי להצלחה בתורה הוא מידות טובות, בלי מידות אי אפשר להצליח בלימוד, ולהבדיל משאר לימודי החול אם אדם רוצה להיות רופא וכד' מה שהוא צריך זה ראש טוב, כישרון, אבל בלימוד התורה אמנם כישרון זה מתנה ומי שקיבל את המתנה הזאת ומנצל אותה כראוי אשריו, אולם ללימוד התורה מוכרחים לקנות את קנייני התורה, החזון איש כותב שצריך להרבות בקניינים, קנייני התורה, ורק כך זוכים לזכות בתורה.

וכך למדנו בפרקי אבות, ראב"ע אומר אם אין תורה אין דרך ארץ אם אין דרך ארץ אין תורה, ורבנו יונה אומר שד"א זה מידות טובות, בלי תורה א"א להגיע לשלמות במידות טובות, ורבנו יונה בא להסביר לנו שלא נחשוב שאם אנחנו רואים עמי הארץ שיש להם מידות טובות והם נחמדים - ויכול להיות שנפגוש כאלו אנשים, אבל אין להם שלמות במידות טובות, אם אדם מטבעו הוא טוב אז יש לו מידות טובות, ולמרות שאדם יכול גם לקלקל את טבעו, אבל עדיין לא שייך להגיע לשלמות בלי התורה.

וכן רבי עקיבא גם כשהיה עם הארץ היו לו מידות טובות, אחרת לא היה זוכה להיות ר"ע, האשת חיל הצדקת שעשתה מסירות נפש פשוטו כמשמעו שא"א לתאר מה פתאום היא החליטה לקחת ע"ה בן ארבעים היא הרי הייתה מבית של צדיקי הדור בתו של כלבא שבוע שכמעט לא קם בעל חסד כמוהו, וכל רצונו היה שבתו תינשא לתנא והוא ייתן לו כל צורכו בכדי שיוכל לשבת ולעמול בתורה, ובכ"ז היא החליטה לקחת את רבי עקיבא שהיה ע"ה ולעשותו לת"ח.

(וצריך להיזהר בזה, אם אחד תבוא בתו ותחליט לקחת ע"ה ולעשות אותו ת"ח צריך להיזהר מזה מאוד, פעם הגיע מחנך אחד לסטייפלער ואמר לו שיש בת אחת שרוצה לקחת בחור לא דתי, אבל היא תעשה ממנו ת"ח גדול, והסטייפלער אמר שגם אם לוקחים בחור ירא"ש ומתמיד צריך הרבה רחמי שמים שהוא ישאר בלימוד, ללכת ולקחת אחד לא דתי ודאי שלא).

רחל אשת ר"ע הייתה אדם גדול, גדול מאוד, כולה הייתה לשם שמים, מתוך כזאת מסירות נפש הייתה מוכנה להפסיד כ"כ הרבה חיי נוחות, מה היה חסר לה בבית הוריה, כלום, והיא בחרה לחיות חיי עניות, ומילא בעל תשובה שעוזב את עולם ההבל והדמיון ובוחר בעולם שכולו טוב זה גם קשה אבל אפשר

להורות שמתו בהשגחה

הצדקת שלי ושלכם שלה הוא.

וביותר, הרי חז"ל לימדונו וכך מובא ברש"י עה"פ ואלה תולדות אהרן ומשה. ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. (במדבר ג, א). זאת אומרת, שרבי עקיבא שיכל עשרים וארבע אלף ילדים בתקופה אחת, ה"ש לא נתנסה, ילד אחד שנפטר אדם מאבד עשתונות, ואדם שמאבד עשרים וארבע אלף תלמידים הוא שיכל את כולם, ומה מצפים מאדם שיעשה במצב כזה, קשה לדבר כי אין לנו מושג ברבי עקיבא אבל נדבר לפי המושגים שלנו.

ליבי אומר לי שר"ע היה הולך בדרך, ואנשים טובים פגשו אותו ושאלו אותו רב'ה לאיפה אתה הולך, אולי הרב'ה ילך לנוח קצת על שפת הים, מה ניתן לרב'ה שייהנה קצת, וכך היו מנסים לעודד את רוחו, אבל רבי עקיבא ענה להם אני הולך לדרום, מה יש בדרום, הוא רץ ללמד תורה, ואת המוסר השכל הזה אנחנו צריכים תמיד לזכור מותר שיהיה שברון לב, אבל בד בבד לחיות עם תקווה¹.

ונמשיל משל לכך שלא שייך לחיות ללא התורה, (זכיתי פעם לומר את המשל הזה בפני מרן רבי חיים קנייבסקי זצ"ל, והוא צחק סימן שהוא נהנה מזה), אנחנו מכירים היום את התופעה שיש הרבה שביתות, יש אנשים שחיים משביתה לשביתה, יש שביתת עבודה, ויש שביתה קשה יותר שביתת רעב, יש שביתת דיבור אחד ששומר על זכות השתיקה, וידוע שיש היום בתי זיקוק שפולטים אוויר לא בריא, הייתי מציע לשונאי ישראל שיעשו שביתה בת שבע דקות שלא נושמים כדי לבטא את הכעס על המדינה שיש אוויר מזוהם, וכי יעלה על הדעת שיעשו את זה ודאי שלא, ומשום שא"א בלי נשימה, ר"ע אמר כי הם חיינו, תורה זה החיים, לא שייך בלי תורה, אין מציאות בלי תורה.

דורו של רבי יהודה בר אילעאי

אגב מעניין לשים לב שאצל רשב"י ורבי יהודה בר אילעאי היה מצב של קירוב לבבות ויש בזה בחינה של תיקון למה שהיה חיסרון בבין אדם לחברו, הרי בזה"ק הכול מסובב על כך שלא יהיה פירוד לבבות, ושתהיה אחדות בכלל ישראל, וכך מצאנו גם בדורו של רבי יהודה בר אילעאי, כתוב בגמ': ראתה ה' היא תתהלל זה דורו של ר' יהודה ברבי אילעאי, אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית

כולם מתו בפרק אחד, בין פסח לעצרת במיתת אסכרה, מיתה קשה ה' ישמרנו ויצילנו, ולמה בדיוק בתקופה הזאת בין פסח לעצרת, מבאר המהרש"א: ואמר שמתו בין פסח לעצרת להורות שמתו בהשגחה כי הוא הזמן ממוצע לבריאות וקרוב לרפואה כדאמרינן בשבת כולהו שקייני מדיבחא ועד עצרתא מעלו (יבמות סב, א).

ובעלי המוסר הסבירו עוד טעם מדוע מתו דווקא בין פסח לעצרת, ומשום שבין פסח לעצרת הוא זמן של הכנה לקבלת התורה, וההכנה היא על ידי לימוד התורה ומידות טובות, כשכלל ישראל נמצאים במחלוקת לא שייך לקבל את התורה, וכמו שנאמר בשעת מתן תורה ויחן שם ישראל כאיש אחד בלב אחד, ובאים לרמז לנו שהיות והיה להם פגם בהכנה הראויה למת"ת הייתה עליהם תביעה שאינם ראויים לקבל את התורה ומן בזמן הזה.

לאחר שמתו כל תלמידי רבי עקיבא היה העולם שמים, כדברי הגמ' ביבמות (סב, ב), ונתאר לעצמנו שכונת מגורים שיש בה ישיבה וביום אחד הישיבה עוברת לעיר אחרת, באחת מרגישים שממה, מרגישים את החיסרון, בנערותי גדלתי ברחוב מלאכי לא רחוק מרחוב הישיבה שם הייתה ישיבת חברון, וכשישיבת חברון עברה לגבעת מרדכי היו שכנים שבכו הייתה להם תחושה קשה, תארו לכם שישבת מיר מחליטה לעבור משכונת בית ישראל, יהיה פה אווירה של תשעה באב, אם יש תורה יש חיות, ואפילו יהודי רחוק מרגיש את זה.

בתוך כל הקושי הלך ר"ע לרבותינו שבדרום

אני רוצה לעצור כעת מהנושא שעליו אנחנו מדברים היום ולהתעכב בנקודה נוספת שא"א שלא לדבר עליה, במשך דברי הגמ' כתוב: עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה אותה שעה. (יבמות שם).

אין לנו השגה בקדושת ר"ע, אבל במושגים שלנו נחשוב כיצד ניתן להמשיך הלאה אחרי אסון קשה כזה ה"י, כל מפעל חייו קרס, בגיל ארבעים הוא התחיל ללמוד א' ב' ונהיה גדול התנאים, לא קם כמותו בעמל ויגיעת התורה בכל כוחו, העמיד עשרים וארבע אלף תלמידים, ואת כל זה הוא תלה באשתו

1 בדורות האחרונים זכינו לראות דוגמא לכך, אנשים שבאו מהשואה האיומה לארץ ישראל לאחר החורבן האישי שלהם והמשיכו כאן באר"י כמו שרק כלל ישראל יכולים, מרן הרב מפונוביז' הגיע כשהוא שבור ורצוף, שבר כלי, והקים מחדש את ישיבת פונוביז' וכמובן שלמרון החזון איש היה חלק בזה, החזו"א הרי היה גדול הדור בתורה וגדול הדור בעידוד כל מי שנכנס לחזון איש יצא בריאה חדשה.

וא"א שלא להזכיר את הרב'ה מצאנז שאיבד את כל המשפחה והיה שבר כלי, ובכל זאת המשיך ללמוד ולבנות קהילה גדולה, וגם זה לא הספיק, הוא רצה לפתוח מפעל הש"ס לכל עם ישראל, שמעתי פעם מפיו שהוא רוצה לעשות מפעל הש"ס ולא אכפת לו אם מתחילים מברוך שאמר או הודו הוא רוצה שכולם ישתתפו בזה, (והוסיף ואמר שרק היהודים הירושלמים הוא לא רוצה לצרף אותם למפעל הש"ס ולמה, כי הירושלמים כבר יודעים ש"ס), איך הם שרדו האנשים הללו, רק מי שדבוק בהקב"ה מצליח להיות דבוק בלבו ובנפשו בכל עת.

בהי"ת וללא חשבונות ניגש לתלמידיו החדשים והתחיל שוב למסור שיעור.

אחת ועוסקין בתורה. (סנהדרין כ, א).

זכורני איך שמרן ראש הישיבה רבי חיים שמואלביץ זצ"ל היה שואל מה זה ששה מתכסים בטלית אחת, איך אפשר סוף סוף זה בגד של אדם אחד, אמר רבי חיים בזה"ל, אם כל אחד היה סוחב לעצמו לא היה לאף אחד, כל אחד נותן לשני יש לכולם, וזה לא ע"י נס אלא זה מציאות אם כל אחד דואג לעצמו אין לאף אחד, זה היה התיקון של תלמידי ר"ע שכולם התאחדו ודאגו אחד לשני.

תנו דעתכם שלא תעשו כמעשיהם

ומסתמא בתחילת השיעור הקדים להם דבר מה, ואכן כך מובא במדרש רבה: אמר להם בני, הראשונים לא מתו אלא שהייתה עיניהם צרה אלו לאלו, תנו דעתכם שלא תעשו כמעשיהם, עמדו ומילאו כל ארץ ישראל תורה, (בר"ד סא). זו הייתה ההקדמה של רבי עקיבא, עין טובה, ובזכות העין טובה זכו שהם מילאו כל הארץ תורה, (ומסופקני האם הביאור שבזכות העין טובה שלהם הם זכו ליותר תורה, או שזה גופא העין טובה שהם דאגו שלכולם יהיה חלק בתורה ולכן מילאו כל הארץ תורה).

למדנו שללא עין טובה לא שייך להצליח בתורה, כל החורבן היה בגלל חיסרון בעין טובה, ומצד שני התחדשות התורה בכל העולם הייתה בגלל עין טובה.

ונשאלת השאלה הלא מצד אחד אנו מוכרחים לעבוד על עין טובה ומצד שני יש גם עניין של קנאת סופרים תרבה חכמה, ואיך עולים הדברים בקנה אחד.

והעניין הוא, שההרגשה צריכה להיות אם החבר אמר חידוש טוב אני מקנא בו שהוא אמר חידוש כזה, אני גם רוצה לחדש חידושים, אבל אני מפרגן לו על כך שהוא חידש, ישנם כאלו שמפרגנים מאוד לחידושים של השני אבל זה בגלל שלא מעניין אותם בכלל לחדש חידושים, ממילא לא אכפת להם שהשני מחדש, וראיתי פעם איזה אדם גדול שמישהו חידש לו פשט ושמתו לב כמה הוא היה צריך לעבוד על עצמו מצד אחד לשמוח עם השני שזה היה חידוש שלו ומצד שני היה לו קנאת סופרים למה הוא עצמו לא חידש זאת, הקנאת סופרים והעין טובה הולכים יחד.

אמר לי פעם אחד שמכר כרטיסים לפיס, שלאחר כל פעם שהייתה זכייה בפיס היו ניגשים אליו אנשים ושואלים אותו מי זכה, אנשים מתעניינים בזה, באותה מידה אנחנו צריכים להתעניין בלימוד התורה, מצד אחד צריך שיהיה אכפת לנו לחדש חידושים ומצד שני שנשמח עם הזכייה של השני במה שהוא זכה לחדש.

אנחנו נמצאים בימים של אבלות אין חתונות וכו' וצריך לדאוג שלא תהיה האבלות ללא משמעות, אלא להתבונן מה זה ועל מה זה, העבודה שלנו היא שנזכה להגיע לתיקון ולעבוד על עין טובה.

דיברנו על קצה המזלג, יש עוד הרבה מה להוסיף, רציתי לדבר היום על לא תונו איש את עמיתו ולא הספקנו אי"ה עוד נרחיב בעניין הזה.

הקב"ה יעזור לנו לעבוד את ה' באהבה ואחוה ושלוש ורעות, ושנזכה לראות חסדים גלויים מהקב"ה.

איזוהי דרך ישרה שידבק בה לב האדם

נחזור לעסוק כעת בעניין של מידות טובות, איתא באבות: אמר להם, צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה לב האדם, רבי אליעזר אומר עין טובה, רבי יהושע אומר חבר טוב, רבי יוסי אומר שכן טוב, רבי שמעון אומר הרואה את הנולד, רבי אלעזר אומר לב טוב, אמר להם רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם שבכלל דבריו דבריכם (ב, ט).

ולכאורה יש לתמוה בלשון המשנה איזו היא דרך ישרה שידבק בה לב האדם, מדוע לבחור רק בדרך אחת, מדוע לא לומר שעל האדם לבחור בכל הדרכים הטובות, ועיין בפירוש רבנו יונה וז"ל: בכל המידות טובות והישרות יש לאדם להדבק בהם, ר"ל להדבק במידה אחת להיות שלם בה, כי טוב לאדם לאחוז במידה אחת בשלמות ונקל אליו להשיג ממנה אל כל המידות החשובות מהיותו בן כמה מידות ואיננו שלם באחת מהן וזהו שאמר ר' אליעזר עין טובה (אבות שם).

דוגמא לדבר, בחור ישאל את רבו באיזה סדר משלושת הסדרים ביום עליו להגיע ללמוד בישיבה, הרב יגיד לו מה זאת אומרת כל השלוש סדרים, או שאחד ישאל את אשתו באיזה יום היא רוצה שהוא יתנהג בסדר ביום שישי או מוצאי ש"ק, הרי אלו שאלות מוזרות, אבל יש גם שאלות ענייניות, אחד מגיע ואומר שיש לו קשיים בלימוד אבל הוא בא לשאול איזה סדר הוא ילמד וע"י זה הוא יקבל חשק לכל היום, זו שאלה יפה, וזה משל מחיי היום יום לדברי רבנו יונה, הביאור במשנה הוא איזה דרך ישרה שידבק בה לב האדם כלומר שעל ידי דרך זו הוא יגיע לכל המעלות.

ועל השאלה הזאת איזה דרך ישרה אמר ר"א לב טוב, על ידי זה שאדם שלם במידת לב טוב הוא יכול להיות שלם בכל המידות הטובות, ועוד צריך לדבר בהרחבה על הנושא של לב טוב, וכן על מה שר' יהושע אמר חבר טוב, זה גם נושא בפנ"ע וזה נוגע לחינוך הילדים לשמור על הילדים מחברים רעים, וא"א לדבר על הכול על רגל אחת.

עכ"פ לאחר שראינו שר"ע הלך לרבותינו שבדרום ללמד תורה, נתאר לעצמנו איזה דבקות נוראה צריכה להיות לר"ע, ומרגש לחשוב על איזה דרגות אנחנו מדברים ר"ע היה דבוק